

Wiad. entomol.	19 (3-4)	Poznań 2001

KRÓTKIE DONIESIENIA

SHORT COMMUNICATIONS

257. *Aeshna subarctica* WALKER, 1908 w dolinie Biebrzy (*Odonata: Aeshnidae*)*

Aeshna subarctica WALKER, 1908 in the Biebrza valley (*Odonata: Aeshnidae*)

KEY WORDS: *Odonata*, dragonflies, *Aeshna subarctica*, forma, Poland, record, Biebrza valley.

Dolina Biebrzy leży w obniżeniu pomiędzy terenami ukształtowanymi przez najmłodsze zlodowacenie bałtyckie i starsze, środkowopolskie. W tej pradolinie powstała podmokła kraina, która przeważnie odpowiada swym charakterem torfowisku przepływowemu (OKRUSZKO 1998: Z. f. Kulturtechnik und Landentwicklung, **39**: 1-5.). Jest ona dzielona na baseny: górny, dolny i środkowy. Dzięki zróżnicowanej morfologii terenu i przepływowi wód od skrajów doliny do rzeki, największym zróżnicowaniem typologicznym torfowisk cechuje się najmniejszy z nich (45300 ha) basen dolny. I tak powstały tu także wyspowo rozmieszczone, ombrogeniczne złoża torfu, w zagłębieniach utworzonych przez wytopienie brył martwego lodu.

Jedno z takich małych torfowisk wysokich leży 5 km na południe od Goniądza, między poligonem wojskowym w Osowcu a drogą do Laskowca (UTM: FE12). Jest ono pokryte ręcznie kopanymi torfiankami, obecnie całkowicie zarośniętymi przez kożuch roślinności. Trwały, negatywny wpływ na stosunki wodne tego obiektu wywiera melioracja łąk, leżących na wschód od drogi. Dodatkowo odwadnia go rów, który stanowi granicę poligonu. W związku z tym poziom wody na torfowisku waha się, czym można wyjaśnić obecność na nim niektórych, nietypowych dla torfowisk wysokich gatunków roślin.

Nad torfiankami obserwowano w sierpniu 1998 r. żagnicę torfową (*Aeshna subarctica* WALKER, 1908). Łącznie stwierdzono obecność 4 samców i 1 samicy. Sporadyczne poszukiwania wylinek dały następujące rezultaty: *Aeshna subarctica* WALK. – 5, *Libellula quadrimaculata* L. – 10, *Leucorrhinia rubicunda* (L.) – 3, *Sympetrum danae* (SULZ.) – 2. Nie stwierdzono obecności *Aeshna juncea* (L.).

A. subarctica jest ostatnim odkrytym holarktycznym gatunkiem *Aeshnidae*, po raz pierwszy opisanym przez WALKERA w 1908 r. z Kanady. A. M. DJAKONOV (DJAKONOV 1922: Otdelnyje ottiski iz Izv. Sev. Obl. St. Rasten ot Vred., **3**: 1-8) i później K. ANDER (ANDER 1944: Opusc. Ent., **9**: 164.) dzielił ten gatunek na dwa podgatunki. Ponieważ jednak w tym samym środowisku występują także ich formy przejściowe, spór o podgatunki został podsumowany przez M.A. LIEFTINCK'a (LIEFTINCK 1952: Ent. Ber. Amsterdam, **320**: 17-22) i G. JURZITZA'ę (JURZITZA 1964: Beitr. Naturk. Forschung Südwestd., **23**: 123-135). Według nich w Europie powinien występować tylko 1 podgatunek, *A. s. elisabethae*. I tak G. PETERS (PETERS 1987: Ziemsen Verlag, Wittenberg Luterstadt. 140 ss.) traktuje dotychczas odrębne podgatunki jako formy barwne, przy czym forma jasna – *A. subarctica* f. *interlineata* – powinna występować w latach z okresem letnim ciepłym i suchym, zaś forma ciemna

* Druk pracy sfinansowany przez autora.

– *A. subarctica* f. *elisabethae* – z okresem letnim zimnym i wilgotnym. Jednakże powstawania tych rozwijających się w różnych temperaturach form barwnych nie udało się potwierdzić eksperymentalnie (STERNBERG 1995: Entomol. Gener., **20**: 37-42).

Także niezgodnie z tymi hipotezami, autor obserwował w ciągu ostatnich 5 lat, że – mimo różnie ciepłego lata – na torfowiskach z *A. subarctica* f. *interlineata* i *A. subarctica* f. *elisabethae* występowały cały czas te same formy barwne (BÖNSEL 1998: Naturscharb. Meckl.-Vorp. Heft, **41** (1/2): 32-38.). Ponadto stwierdził on, że jasna forma (*A. subarctica* f. *interlineata*) nigdy nie występowała razem z *Aeshna juncea*. Z innych torfowisk wysokich w Europie wiadomo jednak, że *A. juncea* występuje razem z formą ciemną (*A. subarctica* f. *elisabethae*). W dolinie Biebrzy obserwowano jasną formę *A. subarctica* i zgodnie z oczekiwaniami nie stwierdzono obecności *A. juncea*, co powinno jednak jeszcze zostać sprawdzone na innych torfowiskach w dolinie.

W przypadku różnych form barwnych *A. subarctica* chodzi być może o reliktove przystosowanie do dawnych wahań klimatu. Jest też jednak możliwe, że areał tego gatunku podzielił się w czasie epoki lodowcowej w Europie na dwie odrębne części, populacje które stanowiły źródło ponownego zasiedlenia poszczególnych obszarów Europy. Ponieważ zasiedlenie to następowało różnymi drogami, wspomniane populacje wytworzyły różne formy przystosowań.

Serdecznie dziękuję Panu Pawłowi BUCZYŃSKIEMU z Lublina za przetłumaczenie pracy na język polski.

André BÖNSEL, Gresenhorst (Niemcy)

258. *Ichneumonidae* (Hymenoptera) wyhodowane z larw i poczwerek *Cydia funebrana* TREIT. (*Lepidoptera*) w okolicach Poznania

Ichneumonidae (Hymenoptera) bred from larvae and pupae of *Cydia funebrana* TREIT. (*Lepidoptera*) in the environs of Poznań

KEY WORDS: *Hymenoptera*, *Ichneumonidae*, *Lepidoptera*, *Cydia funebrana*, records, Wielkopolska, W Poland.

W 1995 roku w ogródkach działkowych w Krzesinach (XU40) zebrano gąsienice *Cydia funebrana* TREIT., z których to gąsienic i poczwerek w 1996 roku wyhodowano trzy gatunki gąsieniczników (*Ichneumonidae*) – parazytoidów I stopnia. Były to: *Liotryphon caudatus* (RATZ.), *L. punctulatus* (RATZ.) należące do podrodziny *Pimplinae* oraz *Herpestomus nasutus* WESM. przedstawiciel podrodziny *Ichneumoninae*. Gatunki z rodzaju *Liotryphon* ASHMEAD, 1900 są ektoparazytoidami gąsienic *Microlepidoptera*, natomiast *H. nasutus* należy do endoparazytoidów poczwerek *Microlepidoptera*. Dwa pierwsze gatunki były już wcześniej wykazywane z Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej – *L. caudatus* ze środowiska sadowniczego (PIEKARSKA-BONIECKA, WILKANIEC 1996: Roczn. AR Pozn., Ogrodn., **288**, **24**: 55-61) a *L. punctulatus* ze środowiska leśnego (SZULCZEWSKI 1939: Pr. Monogr. Przynr. WPN, Poznań: 1-28). *H. nasutus* jest natomiast gatunkiem nowym dla tego regionu.

Wyloty parazytoidów rejestrowano w następujących terminach:

- *Liotryphon caudatus* (RATZ.): 4 V 1996, 1 ♀; 7 V 1996, 1 ♀; 8 V 1996, 2 ♀ ♀;
- *Liotryphon punctulatus* (RATZ.): 29 IV 1996, 1 ♂; 4 V 1996, 1 ♂;
- *Herpestomus nasutus* WESM.: 6 V 1996, 1 ♀, 2 ♂ ♂; 18 V 1996, 1 ♀.

Hanna PIEKARSKA-BONIECKA, Poznań